

Justyna Stochaj

Działalność korporacji transnarodowych i związane z nimi zagrożenia

Obronność - Zeszyty Naukowe Wydziału Zarządzania i Dowodzenia Akademii
Obrony Narodowej nr 3, 204-211

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

AUTOR
mgr Justyna Stochaj

RECENZENT
dr hab. inż. Stanisław Sirko

DZIAŁALNOŚĆ KORPORACJI TRANSNARODOWYCH I ZWIĄZANE Z NIMI ZAGROŻENIA

Wstęp

Działalność korporacji transnarodowych nabiera w dzisiejszych czasach coraz większego znaczenia w głównej mierze dzięki wielkości ich przychodu, która niejednokrotnie przewyższa przychód większości państw świata. Ponadto w literaturze przedmiotu można znaleźć bardzo dużo przykładów negatywnych działań korporacji transnarodowych, a tym samym ich negatywnego oddziaływania na państwa świata. Oczywiście nie oznacza to, że działalność korporacji transnarodowych niesie ze sobą tylko straty i zagrożenia. Jest rzeczą jasną, że ich działania przynoszą również bardzo dużo korzyści. Jednak biorąc pod uwagę ich rosnący przychód, a tym samym ich rosnące znaczenie na arenie międzynarodowej, należy mieć na uwadze ich siłę. Powinno się je obserwować w równym stopniu, jak obserwuje się różne państwa. Często dochodzi bowiem do takich sytuacji, że zdanie korporacji transnarodowych jest ważniejsze niż niektórych państw świata.

Na świecie istnieje również bardzo dużo instytucji działających na rzecz poprawy stosunków w zakresie handlu i rozwoju, które zbierają bardzo duże ilości danych i tworzą raporty o stanie sektora gospodarki światowej oraz raporty dotyczące działalności korporacji transnarodowych. Na szczególną uwagę zasługuje Konferencja Narodów Zjednoczonych na rzecz Handlu i Rozwoju, której działalność przedstawiona została w dalszej części artykułu. Prezentowane treści uzupełniono przykładami negatywnych działań korporacji transnarodowych oraz negatywnymi skutkami, jakie mogą nieść dla świata niektóre działania korporacji transnarodowych i decyzje władz państw względem tych korporacji.

Definicja korporacji transnarodowych

W literaturze przedmiotu można spotkać wiele definicji korporacji transnarodowych. Jedną z najbardziej znanych umieszczoną została w raporcie Konferencji Narodów Zjednoczonych ds. Handlu i Rozwoju (United Na-

tions Conference on Trade and Development – UNCTAD). Zgodnie z nią korporacje transnarodowe to firmy, które składają się z przedsiębiorstw macierzystych oraz zagranicznych filii¹.

Anna Zorska prezentuje je w trzech aspektach²:

- organizacyjnym – związany ze strukturą organizacyjną, która obejmuje zarówno siedzibę główną oraz zagraniczne filie,
- finansowym – informuje o tym, że własność pozostaje w rękach firmy macierzystej,
- formalno-prawnym – odnosi się do formy zakładania spółki, która najczęściej otwierana jest w formie spółki kapitałowej.

Przedstawione definicje nie wyczerpują bogatego spektrum definicji, jednak pozwalają na stworzenie następującego pojęcia korporacji transnarodowych: jest to przedsiębiorstwo zawarte w formie spółki kapitałowej, której siedziba główna znajduje się w kraju macierzystym, natomiast filie zagranicą, majątek firmy z kolei w całości należy do właścicieli przedsiębiorstwa macierzystego.

Konferencja Narodów Zjednoczonych na rzecz Handlu i Rozwoju

W dzisiejszych czasach funkcjonuje dużo instytucji działających na rzecz rozwoju i handlu. Na szczególną uwagę zasługuje Konferencja Narodów Zjednoczonych na rzecz Handlu i Rozwoju działająca przy Organizacji Narodów Zjednoczonych. Jest to instytucja, która promuje rozwój i integrację krajów rozwijających się z gospodarką światową. Jest to instytucja oparta na wiedzy, której celem jest kształtowanie bieżącej debaty politycznej, podejmowanie kroków w kierunku zrównoważonego rozwoju. Organizacja posiada wsparcie ze strony ekspertów, którzy mają możliwość wymiany doświadczeń i wiedzy. Ponadto prowadzi dużo badań i analiz w zakresie ekonomii i polityki światowej³.

Organizacja ta organizuje debaty reprezentantów rządowych i ekspertów, którzy mają możliwość dokonania wymiany doświadczeń, danych i wiedzy. Dostarcza również wsparcia i pomocy krajom rozwijającym się. Dodatkowo

¹ *United Nations Conference on Trade and Development*, www.unctad.org [dostępne: 21.04.2012].

² A. Zorska, *Korporacje transnarodowe. Przemiany, oddziaływania, wyzwania*, Warszawa, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, 2007, s. 122.

³ *United Nations Conference on Trade and Development*, www.unctad.org [dostępne: 21.04.2012].

przygotowuje raporty o światowym handlu, inwestycjach, międzynarodowych przepływach finansowych oraz rozwoju. W raportach tych przedstawione są również kwestie dotyczące korporacji transnarodowych⁴.

Ranking największych krajów i korporacji

Bardzo ważną rolę dla obronności odgrywają korporacje transnarodowe, które w większości przypadków dzięki dobremu zarządzaniu zdobyły bardzo duży majątek, pozwalający im stawać na równi z innymi państwami świata. W tabeli 1. przedstawiono ranking 10 najlepszych korporacji transnarodowych ze względu na wysokość ich przychodu.

Tabela 1. Ranking korporacji transnarodowych ze względu na wielkość ich przychodu w 2011

Lp.	Firma	Przychód (miliony \$)
1.	Wal-Mart Stores	421,85
2.	Royal Dutch Shell	378,15
3.	Exxon Mobil	354,67
4.	BP	308,93
5.	Sinopec Group	273,42
6.	China National Petroleum	240,19
7.	State Grid	226,29
8.	Toyota Motor	221,76
9.	Japan Post Holdings	203,96
10.	Chevron	196,34

Źródło: *A service of CNN, Fortune and Money*, www.money.cnn.com [dostępne: 21.04.2012].

Na podstawie danych przedstawionych w tabeli 1. można stwierdzić, że największy przychód wśród korporacji transnarodowych w roku 2011 osiągnęło przedsiębiorstwo Wal-Mart. Przychód tej firmy przekracza wielkość produktu krajowego brutto niektórych państw świata, np. Grecji, Niemiec, Portugalii.

⁴ *United Nations Conference on Trade and Development*, www.unctad.org [dostępne: 21.04.2012].

Tabela 2. Ranking krajów ze względu na wielkość produktu krajowego brutto w 2011

Lp.	Kraj	PKB (\$ miliony)
1.	Stany Zjednoczone	15,064,816
2.	Chiny	6,988,470
3.	Japonia	5,855,383
4.	Niemcy	3,628,623
5.	Francja	2,808,265
6.	Brazylia	2,517,927
7.	Zjednoczone Królestwo	2,480,978
8.	Włochy	2,245,706
9.	Rosja	1,884,903
10.	Indie	1,843,382

Źródło: *International Monetary Fund's World Economic Outlook*, Oszacowania na 2011 r., www.imf.org, [dostępne: 19.04.2012].

Kolejna tabela zawiera ranking krajów ze względu na wysokość ich produktu krajowego brutto w 2011 roku. Kwoty przedstawione w prawej kolumnie przedstawiające wysokość PKB są bardzo duże. Porównując dane z tabeli 1. z tabelą 2., można zauważyć, że wielkość PKB przedstawionych 10 krajów jest zdecydowanie wyższa niż wysokość przychodu korporacji przedstawionych w tabeli 1. Analizując szerzej przedstawione dane, można stworzyć ranking 100 krajów i korporacji transnarodowych pod względem wielkości ich PKB oraz przychodu. Zauważymy wówczas, że w rankingu znajduje się 40 korporacji i 60 krajów. Pierwsze 26 miejsc zajmują kraje. Jednak na miejscu 27 znajduje się przedsiębiorstwo Wal-Mart. Począwszy od miejsca 27 zaczynają częściej występować korporacje transnarodowe. Przy końcu rankingu już dominują korporacje, kraje natomiast zaczynają pojawiać się sporadycznie.

Tabela 3. Miejsce korporacji transnarodowych w rankingu 100 największych krajów i korporacji transnarodowych w 2011

Rank	Company/Country	GDP/Revenues (\$ millions)
27	Wal-Mart Stores	421,849
31	Royal Dutch Shell	378,152
33	Exxon Mobil	354,674
37	BP	308,928
40	Sinopec Group	273,422
46	China National Petroleum	240,192
52	State Grid	226,294
53	Toyota Motor	221,760
56	Japan Post Holdings	203,958
58	Chevron	196,337
61	Total	186,055
62	ConocoPhillips	184,966
66	Volkswagen	168,041
68	AXA	162,236

Rank	Company/Country	GDP/Revenues (\$ millions)
70	Fannie Mae	153,825
72	General Electric	151,628
73	ING Group	147,052
74	Glencore International	144,978
75	Berkshire Hathaway	136,185
76	General Motors	135,592
77	Bank of America Corp.	134,194
78	Samsung Electronics	133,781
80	ENI	131,756
81	Daimler	129,481
82	Ford Motor	128,954
83	BNP Paribas	128,726
84	Allianz	127,379
85	Hewlett-Packard	126,033
86	E.ON	125,064
87	AT&T	124,629
89	Nippon Telegraph & Telephone	120,316
90	Carrefour	120,297
91	Assicurazioni Generali	120,234
92	Petrobras	120,052
93	Gazprom	118,657
94	J.P. Morgan Chase & Co.	115,475
96	McKesson	112,084
97	GDF Suez	111,888
98	Citigroup	111,055
100	Hitachi	108,766

Źródło: Opracowanie na podstawie: *A service of CNN, Fortune and Money*, www.money.cnn.com i *International Monetary Fund's World Economic Outlook*, Oszacowania na 2011, www.imf.org.

Powyższe zestawienie przedstawia miejsce korporacji transnarodowych w rankingu państw i korporacji transnarodowych ze względu na wysokość ich produktu krajowego brutto oraz wielkość przychodów. Duża liczba korporacji posiada przychód w wyższej wysokości niż większość krajów świata. Oznacza to, że mają one wystarczający przychód do tego, aby wystąpić przeciwko poszczególnym krajom. Statystyki te są dość niepokojące, ponieważ pokazują, jak dużą władzę mogą posiadać duże transnarodowe korporacje, włączając w to oczywiście potencjalny wpływ na obronność poszczególnych krajów.

Korporacje transnarodowe a obronność

Oto kilka konkretnych przykładów przedstawiających wpływ korporacji transnarodowych na obronność. Pierwszym z nich może być udzielenie przez poszczególne kraje, w których korporacje mają siedziby zbyt dużej

suwerenności w podejmowaniu decyzji. Decyzje te nie do końca są właściwie przemyślane, ponieważ mogą nieść bardzo negatywne skutki dla poszczególnych krajów, gdzie organizacje te prowadzą swoją działalność, a także dla reszty świata. Bardzo dobry przykład powyższego zjawiska przedstawiony został przez Aleksandra Pińskiego. Jako przykład zbyt dużej suwerenności udzielonej przez państwo przedsiębiorstwu przedstawił on firmę Walt Disney. Według niego Walt Disney posiada w stanie Floryda w Stanach Zjednoczonych *Reedy Creek Improvement District*. Jest to obszar wielkości 100 kilometrów kwadratowych, w którym Disney przejął większość zadań należących do samorządu lokalnego⁵. O władzy firmy Disney pisze również Richard Fogelson, który zauważa, że przedsiębiorstwo to może wywłaszczać właścicieli ziemskich sąsiadujących z dystryktem na takich samych zasadach, jak wywłaszcza się właścicieli ziemskich np. pod budowę autostrady. Kolejny dość szokujący przykład przedstawiony w pracy R. Fogelsona nawiązuje do możliwości wybudowania elektrowni atomowej bez uzyskiwania zgody władzy lokalnej na terenie dystryktu. Ponadto R. Fogelson w swojej książce przedstawia przykłady licznego nadużywania władzy przez Disney Company⁶. Oczywiście elektrownia atomowa nie została zbudowana na terenie dystryktu, jednak nie wyklucza to możliwości jej powstania w przyszłości, a bez nadzoru z zewnątrz w przypadku braku odpowiedniego zarządzania mogłoby to mieć katastrofalne skutki dla całej ludzkości.

Przedstawiona kategoria zagrożenia dla obronności mogłaby zawierać się w kategorii zagrożeń politycznych. W tej kategorii można również przedstawić kolejny przykład sporu, jaki powstał pomiędzy właścicielami firmy Google a rządem chińskim. Zaraz po ataku hakerów chińskich na serwery firmy Google i innych firm amerykańskich właściciele Google'a zapowiedzieli, że nie będą cenzorować wyników wyszukiwania zgodnie z zaleceniami chińskiego rządu. Ponadto Google wezwał rząd chiński do rozmów i zagroził wycofaniem się z rynku chińskiego⁷. Na szczęście nie doszło w tym przypadku do ataku zbrojnego. Jednak nie można wykluczyć takiej sytuacji w przyszłości. Może nie pomiędzy firmą Google a rządem chińskim, ale pomiędzy inną dużą firmą i innym krajem. Bardzo dobrze składa się, że firma Google jest zarządzana przez osoby, które starają się znaleźć rozwiązanie za pomocą rozmów. Firma ta założona została przez dwóch studentów z Uniwersytetu Stanforda: Larrego Page'a i Sergeya Brina, którzy

⁵ A. Piński, *Korporacjokracja*, [w:] M. Wójcik (red.) *Focus Extra Sekrety Nauki*, nr 6, październik 2011, s. 62–65.

⁶ Zob. R. Fogelson, *Married to the Mouse: Walt Disney World and Orlando*, Yale University Press, 2003.

⁷ Serwis informacyjny www.wyborcza.pl [dostępne: 20.04.2012].

wymyślili algorytm umożliwiający przeszukiwanie światowych zasobów informacji tak, aby stały się powszechnie dostępne i użyteczne⁸.

Jako kolejną kategorię zagrożeń związanych z działalnością korporacji transnarodowych wskazuje się zagrożenia ekonomiczne. Przykładem tego rodzaju zagrożeń dla obronności kraju może być tworzenie *specjalnych stref ekonomicznych*. W Polsce aktualnie istnieje 14 takich stref, w których przedsiębiorstwa mają m.in. ulgi podatkowe⁹. Dochodzi wówczas do sytuacji, że rząd przyznaje zwolnienia z podatków albo dotacje tylko po to, aby określona firma zechciała otworzyć na terytorium danego kraju swoją filię. Czasami mogą zdarzyć się takie sytuacje, że przedsiębiorstwo przyjmie dotację, skorzysta z ulg po czym przeniesie swoją filię do innego kraju, gdzie uzyska podobne świadczenia.

Kolejną kwestia, na którą warto zwrócić uwagę, to masowe zwolnienia w dużych firmach. Wówczas bez pracy może zostać bardzo wielu ludzi, co w konsekwencji mogłoby doprowadzić do fali protestów i naruszenia bezpieczeństwa panującego w danym kraju.

Kolejnym przykładem zagrożeń związanych z działalnością korporacji transnarodowych są katastrofy ekologiczne. Na początku roku 2010 doszło do eksplozji i zatopienia platformy wiertniczej, w efekcie czego zanieczyszczona została Zatoka Meksykańska¹⁰. Pomimo tego że platformy wiertnicze są unowocześniane, katastrof ekologicznych nie sposób uniknąć. Co kilka lat systematycznie dochodzi do ogromnych zanieczyszczeń, które nie tylko szkodzą określonemu rejonowi, ale również wpływają na cały świat i jego bezpieczeństwo. Eksplozje ropy naftowej są tylko jednym przykładem niewłaściwego zarządzania powierzonymi zasobami. Istnieje również prawdopodobieństwo awarii w elektrowniach atomowych, które może również wynikać z błędu w działaniu człowieka.

Na podstawie omówionych przypadków można wyróżnić kilka kategorii zagrożeń dla obronności związanych z niewłaściwym zarządzaniem. Są one następujące: polityczne, ekonomiczne, ekologiczne, socjalne.

Podsumowanie

Znaczenie korporacji transnarodowych jest bardzo duże w dzisiejszych czasach i z upływem czasu coraz bardziej rośnie. Dzieje się tak w głównej mierze dzięki wysokiej ilości przychodów, jaką generują te przedsiębiorstwa. Wielkość ich przychodów często sprawia, że zajmują wyższą pozycję niż większość państw świata. Dzięki temu mają wystarczający potencjał do

⁸ Zob. www.google.com.

⁹ Ustawa z dnia 20 października 1994 r. o specjalnych strefach ekonomicznych.

¹⁰ Serwis informacyjny, www.tvn24.pl [dostępne: 12.04.2012].

tego, aby móc konkurować z państwami i występować przeciw nim. Oznacza to, że działalność tych przedsiębiorstw może powodować zagrożenia dla obronności poszczególnych krajów oraz świata.

Informacje na temat ogromnych przychodów korporacji transnarodowych, a co za tym idzie dużych wpływów wywieranych na państwa, potwierdzają różne statystyki oraz raporty międzynarodowe. Również w literaturze przedmiotu tematowi temu poświęca się więcej uwagi, gdyż zagadnienie staje się coraz istotniejsze.

TRANSNATIONAL CORPORATIONS' ACTIVITY AND THREATS CONNECTED WITH THEM

Abstract: Nowadays one can find numerous examples of transnational corporations' activity, which earn high income, what makes their positions stronger than many countries in the world. Large income that these corporations generate increases their position and may cause threats for defence of particular countries. The article features negative consequences that corporation activity has or may lead to for particular states and consequently for the world.